

Довгаль Ю. С.,

аспірант Полтавського національного технічного університету

ім. Ю. Кондратюка

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ ЗА УЧАСТЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто роль банківської системи в інноваційному розвитку регіону. Досліджено проблеми фінансування інноваційних проектів. Запропоновано напрями співпраці регіональних банківських установ з реальним сектором економіки у рамках регіональних інноваційних стратегій.

The role of banking in regional innovation development is considered in the article. Problems of financing of innovation projects are investigated. The line of co-operation of regional banking with real economy sector is offered in the context of regional innovation strategy.

Вступ. Розв'язання проблем оптимізації функціонування банківської системи є одним із ключових напрямів у загальній системі заходів щодо ефективнішого реформування всіх економічних відносин на ринкових засадах і забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку України на тлі глобалізації господарських процесів, загострення конкуренції на різних видах міжнародних ринків, включаючи і фінансові, та інтеграції вітчизняної економіки у світове господарство. Роль банків у цих процесах важко переоцінити з огляду на їхнє центральне місце у забезпеченні усіх суб'єктів господарювання та фізичних осіб необхідними фінансовими ресурсами, без яких неможливі нормальний перебіг усіх бізнес-процесів на мікроекономічному рівні та неперервність розширеного відтворення на макроекономічному рівні загалом. Відтак цілком очевидно стає актуальність вивчення питань щодо вдосконалення банківської діяльності як на рівні держави в цілому, так і на рівні регіону, включаючи теоретичні аспекти і практичні напрями в контексті безпосереднього розв'язання завдань щодо підвищення ролі банківської системи в інноваційному розвитку регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі термін "банківська система" вживається

в основному у випадках, коли описуються проблеми функціонування чи розвитку, що властиві діяльності усієї сукупності банківських установ держави. Ним позначається власне сукупність банків та організаційно-економічних відносин, у полі яких банки функціонують і розвиваються. Окремим напрямком дослідження теорії діяльності банківської системи України присвячувалися роботи С.В. Мочерного, О.І. Мороза, В.С. Стельмаха, В.О. Дзюблюка, М.І. Савлука і багатьох інших. Слід зазначити, що під стійким інноваційним розвитком мається на увазі така зміна стану держави (регіону і т.д.), при якій висока якість життя забезпечується на основі виробництва знань без збільшення обсягів ресурсів, які використовуються. Питання інноваційного розвитку досліджувалися такими вченими, як Левковський Л.В., Рубан В., Чубукова О., Галиця І.О.

Теоретичні розробки, наукові досягнення та досвід діяльності банківських систем розвинених країн світу стали підґрунтям для прийняття законів України, нормативних актів, які упорядковують діяльність банківської системи держави в цілому і кожної банківської установи зокрема.

Постановка проблеми. Проте, незважаючи на досить солідну сформовану законодавчу базу, залишається слабкою спрямованість фінансової та банківсько-кредитної системи на підтримку інноваційного розвитку як вітчизняної економіки в цілому, так і окремих регіонів. Зокрема – це вкрай низький рівень фінансування інноваційної діяльності, недостатня розвиненість малих та середніх підприємств, орієнтованих на інноваційний розвиток, майже повна відсутність посередницьких організацій, які працюють на інновації, а також венчурного фінансового потенціалу. Крім того, однією з проблем інноваційного розвитку залишається недостатній рівень державного впливу на розвиток в Україні інноваційної діяльності, невідповідність наявної системи органів державного та місцевого управління моделі інноваційного розвитку економіки, низька спрямованість банківської системи на підтримку розвитку економіки країни та її регіонів.

Адже в сучасних умовах в нашій країні процеси пристосування до ринкових умов можуть відбуватися переважно інноваційним шляхом, тому що капітал, який було накопичено за останні роки, не може знайти позитивної економічної мотивації у старій технологічній структурі.

Виклад основного матеріалу. На жаль, перехід до інноваційного розвитку має певні складнощі. Серед них відсутність системної державної підтримки інноваційних процесів; недо-

статне фінансове забезпечення інноваційної сфери діяльності; слабка мотивація суб'єктів підприємництва до інноваційної діяльності. В цих умовах потрібна фінансово-кредитна підтримка інноваційного процесу з боку учасників фінансового ринку. Крім того, для залучення додаткових коштів велике значення має створення сприятливого інвестиційного клімату.

Але комерційні банки здебільшого так і не повернулися обличчям до реального сектору економіки України, що значною мірою зумовлено як їхньою неготовністю надавати великі й довгострокові кредити, так і нестійкістю функціонування виробничих підприємств, відсутністю реальних структурних перетворень у вітчизняній економіці, а отже — високими кредитними ризиками. Попри помітну останніми роками тенденцію до зниження, кредитні ставки комерційних банків усе ще майже втричі перевищують дисконтну ставку НБУ.

Тобто, спостерігаються суттєві розбіжності в здійсненні інноваційної діяльності та відсутні загальнодержавні підходи до визначення інноваційного розвитку регіонів, оцінки інноваційності економічного розвитку регіонів. На теперішній час наявність інноваційних процесів лише частково фіксується в статистичній інформації, але при цьому не оцінюється її вплив на економічний розвиток регіонів. Відсутність чіткої взаємозв'язки державної інноваційної стратегії з регіональною політикою інноваційного розвитку робить їх відірваними від реальних потреб суспільства та можливостей забезпечення інновацій з боку суб'єктів господарювання.

Попри позитивну світову практику, коли банки, компанії з управління активами та інші спеціалізовані фінансові установи успішно фінансують регіональні інвестиційно-інноваційні проекти, цей механізм не знайшов свого широкого застосування в Україні.

Так, результати аналізу джерел фінансування наукових та науково-технічних робіт Полтавської області за 2005 рік (рис.1) показали, що 48,19 % інноваційних проектів фінансуються за рахунок власних коштів підприємств, 27,22% — за кошти, виділені з держбюджету, 7,30% — іноземних інвесторів, 14,49% — вкладення вітчизняних інвесторів, фінансування з боку позабюджетних фондів та коштів місцевих бюджетів складає лише 0,27 % та 0,77%, відповідно.

В той же час довгострокові кредити, видані банками Полтавського регіону, становлять 2,39 % від усіх виданих довгострокових кредитів, з них 1,78 % спрямовано на кредитування суб'єктів господарювання. В м. Києві ці показники становлять

38,57 % та 29,26%, відповідно. Тобто основний обсяг фінансування інноваційних проектів відбувається з боку власне суб'єктів господарювання, які в своїй більшості не в змозі здійснювати реалізацію масштабних проектів, вигідних як для розвитку підприємства, так і для економіки регіону.

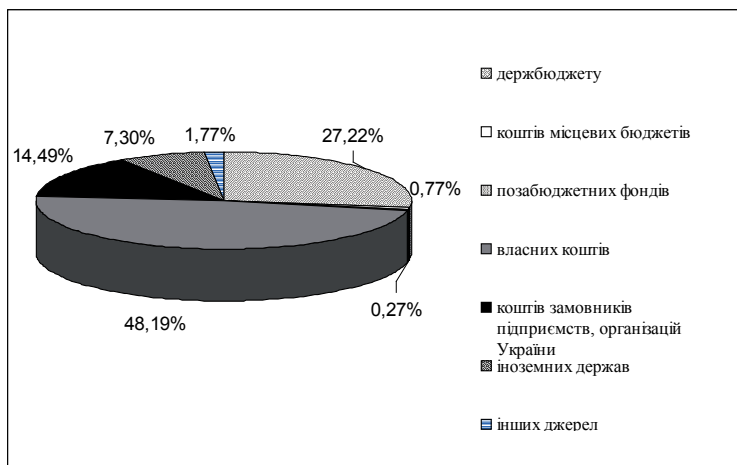

Рис. 1. Джерела фінансування наукових та науково-технічних робіт в Полтавській області за 2005 р. (тис. грн.).
Джерело: складено за даними статистичного щорічника „Наукова та інноваційна діяльність у Полтавській області” [5].

Таблиця 1
Ранжування розмірів відсоткових ставок за кредитами та депозитами для суб'єктів господарювання у розрізі регіонів (на поч. 2006 р.)

Регіони	% ставка за кредитами	% ставка за депозитами	Маржа	К-ть діючих банків юридичних осіб
Усього	14,30	8,20	6,10	163
м. Київ	13,70	8,00	5,70	97
Миколаївська	14,20	10,30	3,90	-
Дніпропетровська	14,30	8,40	5,90	11

Івано-Франківська	14,60	7,10	7,50	1
Запорізька	14,71	10,80	3,91	3
Рівненська	15,20	12,20	3,00	-
Донецька	15,51	7,30	8,21	10
Сумська	15,90	10,60	5,30	1
Харківська	15,90	9,20	6,70	12
Одеська	16,00	8,10	7,90	10
Львівська	16,01	8,50	7,51	5
Київська	16,20	7,90	8,30	-
Тернопільська	16,20	11,10	5,10	-
Херсонська	16,21	13,10	3,11	-
Волинська	16,40	11,80	4,60	2
Чернівецька	16,40	12,80	3,60	-
Закарпатська	16,50	9,30	7,20	1
Луганська	16,60	12,30	4,30	2
Полтавська	16,70	10,70	6,00	2
Республіка Крим	16,80	6,60	10,20	3
Вінницька	17,01	10,30	6,71	-
Хмельницька	17,30	9,20	8,10	-
Черкаська	17,70	11,00	6,70	-
Житомирська	17,90	11,80	6,10	-
Кіровоградська	18,50	10,60	7,90	-
Чернігівська	18,60	8,80	9,80	3

Джерело: складено за даними http://www.bank.gov.ua/Of_vydan, [6].

Також негативним фактором розвитку регіону є наявність зазначених диспропорцій у регіональному розвитку банківської системи, які призводять до масштабного переміщення фінансових ресурсів з регіонів із низьким рівнем розвитку фінансової інфраструктури та інвестиційної привабливості в регіони (області), більш розвинуті та інвестиційно привабливі.

Так згідно з даними, наведеними у таблиці 1, найвищі значення процентних ставок за депозитами спостерігаються у менш розвинених областях, у той час як процентні ставки за кредитами в цих регіонах є досить високими, що не сприяє збільшенню обсягів кредитування регіону. В той же час рівень маржі (прибутку банку) по цих регіонах є досить високим, але оскільки в своїй більшості в цих регіонах відсутні банки-юридичні особи, а працюють виключно філії великих банків, то

основна маса прибутку перетікає в головні офіси, що знаходяться у великих розвинених регіонах.

Явище переміщення фінансових ресурсів між регіонами через мережу банківської системи вимагає уваги з боку Національного банку України, оскільки воно набуло значних масштабів. Подальше його зростання може призвести до виснаження фінансових ресурсів частини регіонів України та, як наслідок, до погіршення функціонування їх економіки.

Висновки. Основним напрямом у піднесенні економіки регіону, на нашу думку, має стати сприяння з боку держави розвитку регіональних банків – юридичних осіб. Для цього потрібно посилювати співпрацю між регіональними банками та місцевими органами влади, давати можливість банкам регіону обслуговувати місцеві бюджети, що може стати стратегічним фактором розвитку регіону, оскільки ці кошти інвестуватимуться в регіоні.

Адже історія виникнення регіональних банків та їх відносин з місцевими підприємствами має довгострокову основу, яка складалася роками. Однак це не властиве філіям, орієнтованим на швидкі гроші та перерозподіл ресурсів на користь головних офісів. Крім того, не менш важливим є фактор довірливих відносин між місцевим банком та його клієнтами.

Має посилитись співпраця банківських установ з реальним сектором економіки. Для цього на регіональному рівні мають бути створені робочі групи, до складу яких входитимуть представники органів місцевого самоврядування, виконавчих органів влади та банківських установ. Метою їх співпраці буде посилення інвестиційного забезпечення економіки регіонів шляхом використання банківських ресурсів. Натомість банкам, які братимуть участь у роботі групи, мають надаватись певні стимули: право на обслуговування емісії місцевих цінних паперів, обслуговування місцевих бюджетів, обслуговування, насамперед, регіональними банками кредитів, отриманих місцевими органами влади, забезпеченням по яких можуть виступати муніципальні цінні папери [1].

З метою ефективного регулювання інноваційного розвитку кожного регіону необхідно визначити його потенційні можливості щодо реалізації інноваційного розвитку і, відповідно, завдання економічних і фінансових інституцій разом з управлінським корпусом і органами виконавчої влади регіонального рівня.

Виходячи зі світового досвіду на рівні областей, крім того, слід розробити регіональні інноваційні стратегії як складові стратегії регіонального розвитку. У США, приміром, діє закон

про регіональні реінвестиції, що змушує всіх учасників ринку фінансувати різні програми регіонального розвитку, кредитування (у тому числі пільгового) відсталих регіонів.

Дослідження таких питань набувають особливої актуальності для України як молодій державі, яка шукає свій шлях інтеграції у світовий економічний простір на базі реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку та забезпечення на цій основі конкурентоспроможності національної економіки на міжнародному рівні.

Література

1. М.Долішній, О. Другов Проблеми та перспективи підтримки банками розвитку економіки регіонів // Економіка України. – 2005. – №9. – С. 4-11.
2. М. Максимчук Європейський досвід інституційного забезпечення регіонального розвитку та його адаптація в Україні // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 213-220.
3. М. Козоріз, О. Денис Аналіз та оцінка інноваційності розвитку економіки регіонів // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 29-40.
4. М. Долішній Актуальні завдання інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіонів України // Регіональна економіка. – 2005. – № 2(36). – С. 7-15.
5. Наукова та інноваційна діяльність у Полтавській області: Статистичний щорічник. – Полтава, Головне управління статистики у Полтавській області, 2006. – 217 с.
6. http://www.bank.gov.ua/Of_vydan/